

VOORWOORD

In navolgend schrijven¹, heb ik getracht niemand uwer, mijn geachte familie, te blameren, kwetsen, moedwillig gramschap of emoties op te wekken. Dit is een Kroniek en bij het schrijven daarvan is het onmogelijk om soms droevige gebeurtenissen onvermeld te laten. Is niet geboorte, blinken en verzinken, leven en sterven het meest menselijk? Wisselen vreugde en droefheid elkaar niet af in een mensenleven? Daarom heb ik niet geschroomd de naam van onze moeder te vermelden, zij is nog dagelijks in onze gedachte².

Navolgend schrijven berust in grote lijnen op waarheid, daar waar het niet op waarheid berust, of de schrijver zijn vrije gedachte heeft laten gaan, ach zouden wij dit niet zien “als de humor des levens” ??³

Was getekend

Den Kroniekschrijver⁴

KRONIEK

In het twaalfde jaar der regering van Wilhelmina⁵, Koningin der Nederlanden, in de elfde maand, dat is de maand november, op de 20ste van die maand, werd aan de dijk⁶ te Almkerk een jongeling geboren en men gaf hem de naam Willem Christiaan. De naam Willem naar zijne grootvader van vaders zijde, en de naam Christiaan naar een oom van moeders zijde, deze oom werd op vroege leeftijd tot zijn voorgelacht vergaderd.

De naam van zijn vader was Adriaan, een Graaf uit de stam der Graafieten⁷. Deze Adriaan den Graafiet nu, was een wijs man⁸, welbespraakt en een goede, ja zeer goede zanger, een Godvrezend man die nauwlettend acht sloeg op hetgeen zich binnen de kring van de Gereformeerden voor deed..

De naam van zijn moeder was Adriana Nultenboek, uit het geslacht der Wevers. De jongen nu groeide op en was leezuchtig en had een gesloten karakter, voorts onderscheidde hij zich niet van de jongelingen uit zijn dagen, hij trok met hen op en maakte zich vrienden. Dit nu zijn enkele namen van zijn vrienden:

Lambertus Verhoeven⁹, uit het geslacht der Poettaaien¹⁰ en Adriaan Buchner, uit het geslacht der Preejen. Zij nu allen werden onderwezen naar den aloude leer, gingen op zondag twee maal ter kerke, en volgden trouw het catechetisch onderwijs uit die dagen, bezochten getrouwelijk de vereniging der jongelingen, de ring vergaderingen en de bondsdagen¹¹. Op deze bondsdagen nu kwamen alle jongelingen en jonge dochters der gereformeerden bijeen,

¹ Opgesteld in het jaar 1986

² Elizabeth de Graaf – van Breughel overleed in oktober 1982

³ Deze uitspraak werd door onze moeder regelmatig gebezigd. Het verstaan van de “Humor des levens” was één van haar karakter eigenschappen.

⁴ Deze Kroniekschrijver is Peter de Graaf, mijn oudere broer, nog steeds woonachtig te Waardhuizen. De voetnoten in dit document zijn toegevoegd door Kees de Graaf

⁵ Bedoeld is hier het jaar AD 1910

⁶ De dijk is hier en elders wat nu heet de Provinciale Weg Noord

⁷ ‘Graafieten’ een voorbeeld van de vrije gedachte van de schrijver

⁸ Naar verluide verrichtte hij pastoraal werk op eigen titel en legde de Schriften uit aan de huizen van hen die daar voor open stonden.

⁹ Destijds woonachtig twee huizen terug op Prov. Weg Noord 39, het eerste van de z.g. “vijf huisjes”

¹⁰ De hier genoemde geslachten zijn veelal de bijnamen van genoemde personen. Vrijwel ieder familie in Almkerk en Nieuwendijk had destijds een bijnaam.

¹¹ De stijl van de z.g. ‘mannen broeders’

om elkaar te bemoedigen en zich aan elkaar te meten voor wat betrof de kennis der Schriften. Hij nu, Willem Christiaan de Graaf, zag op één der vergaderingen der Gereformeerden¹² een jong meisje en kreeg haar lief, ja zéér lief. De naam nu van dit meisje was Elizabeth¹³, dochter van Peter van Breugel, uit het geslacht der Stokers, een dagloner woonachtig te Kille¹⁴. Toen geschiedde het dat Willem den Graafiet naar haren Vader, Peter van Breugel, ging en hij sprak tot hem aldus: “Ik heb uw dochter Elizabeth lief, ja zéér lief, mijne liefde jegens haar is volle hevigheid ontbrand, geef haar mij toch tot vrouw”. Toen zij snel tot overeenstemming kwamen over den bruidschat, nam hij haar ten huwelijk en zij werd hem tot vrouw.¹⁵ Zij nu vestigden zich in den Uppelschenhoek. In die dagen nu was Willem den Graafiet landarbeider te Nieuwendijk.

Zodra hem echter de mogelijkheid werd geboden om het erfdeel zijns vaders te bewerken deed hij dat aldus.

Zo trok hij op met zijn gezin en zijn gehele have en vestigde zich aan den dijk, in een woning die toebehoorde aan een zekere Pelikaan, uit het geslacht der Kloeken, zij waren het immers die kloeke daden verrichtten, een timmerman uit Sleeuwijk¹⁶. Toen het nu geschiedde dat zijn Vader Adriaan de Graaf tot zijn voorgeslacht vergaderd werd, en zij het erfgoed onderling verdeelden, gebeurde het dat Willem de runderen en de landerijen toebedeeld kreeg. Deze runderen nu waren vrij van pestilentiën. Toen sprak Willem aldus tot zijne vrouw: “Kom laten wij vanuit hier optrekken om het erfdeel van onze vader in bezit te nemen, opdat ik het land bewerkte en mij niet langer als dagloner behoefte uit te geven en ik aldus in het onderhoud van ons gezin kan voorzien”. En zo geschiedde het dat omstreeks het eerste jaar van de regering van Juliana, Koningin der Nederlanden,¹⁷ Willem den Graafiet een zelfstandig ondernemer werd. Hij en zijn huisgezin vestigden zich in een pand dat toebehoorde aan ene Hijmans¹⁸, die een bodedienst uitvoerde over de grote Rivier. Deze Hijmans nu was verknocht aan het biljartspel en verslaafd aan bedwelmende drank. Hijmans blies de laatste adem uit voor een herberg, en men nam hem op en men droeg hem naar binnen en zij legden hem op het biljart.

Willem den Graafiet nu was na enige tegenslagen in zijn huisgezin¹⁹ toch voorspoedig en hij gewon zich vele zonen en dochters. Daar de omvang van zijn landerijen niet groot was en zijn veestapel gering en het getal van zijn nakomelingen daarentegen zeer toenam²⁰ kwamen enige van zijn zusters tot Willem en zij spraken aldus: “Willem, wij hebben wel degelijk gezien dat uw verdrukking groot is, ja zéér groot, en het getal uwer nakomelingen wordt steeds groter, wilt gij er niet op toezien dat gij bij uwen vrouw Elizabeth geen nakomelingen meer zult verwekken en dat gij alzo de steen uwer verdrukking afwentelt?” Toen sprak Willem tot

¹² Dit wordt thans door Willem Christiaan ontkend. Hij ontmoette naar eigen zeggen Elizabeth op een ring vergadering van het CNV; het Christelijk Nationaal Vakverbond en dat was in het jaar 1934. De verkering werd spoedig daarna voor enkele jaren afgebroken maar de band werd weer hersteld ergens in 1938 of 1939 waarna hun huwelijk volgde in 1941. Overigens beweert de legende dat niet Willem Elizabeth ten huwelijk heeft gevraagd maar juist andersom. Dit vanwege het gesloten karakter van Willem en zijn grote ‘verlegenheid’.

Nader bron onderzoek zal hier uitsluitel moeten geven.

¹³ Geboren op 24.3.1917.

¹⁴ Kille een gehucht achter Nieuwendijk dat behoort tot de Gemeente Werkendam.

¹⁵ Het huwelijk werd voltrokken op 21.6.1941.

¹⁶ Deze kloeke daden bestonden naar eigen zeggen van de heer Pelikaan in het op miraculeuze wijze uitvoeren van ‘timmermans’ projecten.

¹⁷ Juliana aanvaardde haar ambt op 4.9.1948. Dit heeft dus plaats gevonden of in 1948 of in 1949.

¹⁸ Dit pand op Prov. Weg Noord 43 werd dus gekocht van Hijmans. Het ouderlijk huis bevond zich echter op nr 41. Dit nu werd betrokken door Adriaan de Graaf, de oudste zoon van Adriaan de Graaf die in het huwelijk trad met Sien de Peuter.

¹⁹ Twee jonge kinderen overleden in hun eerste levensjaren

²⁰ Uiteindelijk werden uit het huwelijk met Elizabeth in de periode 1942 tot 1957 13 kinderen geboren waarvan er thans nog 11 in leven zijn.

zijne zusters deze woorden: “Ach mijne zusters, hoewel ik weet dat gij met mijn lot en dat van mijne huisvrouw zeer bewogen zijt, past het mij niet aan uw wens gehoor te geven. , zouden wij niet ontvangen het deel der nakomelingen dat ons is toebedeeld, en heeft niet ieder weer zijn tegen weer?” Toen zij echter bemerkten dat zijn vertrouwen rots vast was gingen zij heen en werd over deze zaak niet meer gesproken.

In die dagen was er te Almkerk een schoenlapper wiens naam was Versluis, uit het geslacht der sluiswachters, die tevens begrafenisbedienaar was. Daar deze Versluis in Almkerk te weinig broodwinning had – in die dagen waren de schoenen van de oude mensen zeer sterk-trok hij op uit Almkerk en vestigde zich over de grote rivier.

Toen kwamen er enkele mannen uit Almkerk tot Willem den Graafiet en spraken tot hem aldus: “Daar onze begrafenisbedienaar naar elders is opgetrokken en omdat wij weten dat gij een begaafd mens zijt en zelfstandig werk hebt en dat gij aldus uwen tijd naar eigen goeddunken kunt verdelen, wilt gij het werk van begrafenisbedienaar er niet bijnemen?”

Toen bewilligde Willem na enig nadenken²¹ in deze en werd aldus begrafenisbedienaar De naam nu van één van deze mannen was Drik den Bok, uit het geslacht der centenbijters. Zo was Willem den Graafiet gedurende zeer vele jaren²² begrafenisbedienaar te Almkerk²³ om zijnen druk te verlichten en hij deed dit werk met de grootst mogelijke zorg, doch zijn hart heeft hij er nooit op gezet.

Toen geschiedde het in die jaren dat zijne zuster Adriana, die ‘Zus’ genoemd werd tot Willem kwam en aldus tot hem sprak: “Willem daar mijne jaren der jonkheid voorbij zijn, en ik in die jaren niet gebaard heb, geef toch één of twee uwer kinderen tijdelijk aan mij als waren zij de mijne, opdat ik ze laat studeren en gij u op deze wijze geleerde nakomelingen verwerft en ik also tevens uwen druk verlichte”. Na enig beraad met Elizabeth bewilligde Willem ook in deze. De naam nu van hem die het langst aldus bij zijne tante is geweest is Adriaan, hij werd door zijne tante²⁴ behandeld als ware hij haar eigen zoon, doch zodra er een tijd aanbrak dat de geleerden het onderricht voor enige tijd onderbraken, spoedde deze jongeling zich snel, ja zéér snel, naar de streek van zijn geboorte omdat daar zijn hart lag.

Toen nu zijn vrouw Elizabeth geëindigd was met baren was het getal zijner zonen vijf, ook had hij zes dochters. Zij nu groeiden op en kwamen tot vollen wasdom, en zij trokken uit en werkten en brachten also grote sommen geld bijeen en brachten die tot hunne vader. Zo kwam er een keer in het lot van Willem den Graafiet en hij werd kapitaalkrchtig door zijne nakomelingen.

In die dagen zagen de jongelingen van het land (dat is Nederland) dat de dochters van Willem den Graafiet schoon, ja zéér schoon waren En zij trokken op uit het gansche land, voorname jongelingen, en zij namen zich de dochters van Willem den Graafiet tot vrouw. Dit nu zijn de namen der jongelingen:

Coenraads (Theo) uit het geslacht der raadselachtigen, zij waren het die in vroeger tijden door kaping de Merwede onveilig maakten.

Roza (Pieter) uit het geslacht der Rozebomen, zij waren het die de schone timmerkunsten machtig waren.

Janssen: uit het geslacht der Janssens, zij zijn het grote geslacht, ja zo talrijk dat de volkstellers nog tellen tot op de huidige dag.

Knegt: (Leendert) uit het geslacht der Knevelaars, zij zijn die knechten die zich in vroeger jaren wisten te ontworstelen van de heren van Hoogvliet.

²¹ Het grote voordeel van deze nieuwe functie was dat Willem nu in loondienst kwam bij de begrafenis vereniging en daardoor recht kreeg op kinderbijslag voor zijn grote kindershare.

²² Hij beëindigde deze functie toen hij met pensioen ging in 1975

²³ Hetgeen hem gedurende enige jaren in Almkerk de bijnaam ‘Wim den doodsbidder’ opleverde.

²⁴ Woonachtig te Lunteren

Martens (Willem) uit het geslacht van Sint Maarten, zij waren het die in vroeger jaren voor het eerst de bedevaarten naar Lourdes organiseerden.

Van der Hoek (Klaas) uit het geslacht der Hoeksens, zij waren het die in vroeger jaren twistten met de Kabeljauwen

Ook gingen de zonen van Willem den Graafiet uit en namen zich jonge (voornaam) dochters uit het volk tot vrouw. De oudste zoon, Adriaan, nam zich tot vrouw Alsema, Bep, uit het geslacht der Noorderlingen, die in vroeger tijden hebben meegestreden in de Groninger taalstrijd. De tweede, Peter, nam zich tot vrouw Anna Pruyssen uit het geslacht der houthakkers, zij waren het die in vroeger tijd hout hakten tot aan de Oostzee toe.

De derde, Kees, nam zich tot vrouw Overduin Margot uit het geslacht der strandjutters, zij waren het die in vroeger jaren over de duinen voorzagen in hun levensbehoefte. De vierde, Wim, nam zich tot vrouw Elshout, Corrie uit het geslacht der Tollenaars. Zij waren het die in vroegere jaren een tolhuis bezaten nabij de wijde Alm. De vijfde, Hans, nam zich tot vrouw Kant, Arjanne uit het geslacht der Kantoniërs. Zij waren het die in vroeger jaren de bermen der wegen jaarlijks met enkele centimeters verlegden en alzo in de loop der jaren vele hectaren grond in bezit kregen. Alzo vestigden de nakomelingen van Willem den Graafiet zich door het gansche land, slecht 4 nakomelingen bleven binnen de landstreek der rivieren en vestigden zich aldaar.

De nakomelingen van Willem nu vielen uiteen in drie stromingen: de rechtsen –ja zéér rechtse rakkers- de gematigden en de linksen –variërend tussen roze en rood. Twee maal per jaar kwamen zij bijeen in hun ouderlijk huis om te gedenken de dag der geboorte van hunne ouders. Telkenmale nu als zij bijeen waren stonden de rechtsen tegen hunne broeders en zusters, de linksen, op en redetwisten en disputeerden fel, ja zéér fel.²⁵, Dit tot groot mishagen van de gematigden die op deze gedenkdagen gewoon waren om het schaakspel te beoefenen. Toen gingen de gematigden tot hunnen Vader Willem en spraken tot hem aldus: ach onze vader, bemerk gij niet dat uwe kinderen, de linksen en de rechtsen, door alzo te handelen iedere gedenkdag voor ons tot een dag der kwelling maken, wil toch beide partijen aanspreken en hun manen tot matiging”. Toen riep Willem de rechtsen tot zich en sprak tot hen aldus: ”Ach mijne kinderen, daar ik geheel aan uw zijde sta en ook ik tot de rechtse rakkers behoor, wil toch ter wille van uw broeders en zusters, de gematigden, alzo niet meer handelen”.

Toen antwoordden zij hun vader zeggende: “O Vader, zijn wij niet geroepen om onze overtuiging overal te verbreiden, zijn niet de communisten onze grote vijanden?, Trachten zij niet vele landen aan zich te onderwerpen? en zijn niet de Amerikanen onze vrienden en hebben zij ons niet verlost van onze verdrukken in vroegere jaren, en zullen wij ons niet dankbaar tonen tot in verre geslachten en daarom het slechte dat zij doen met de mantel der liefde bedekken?”. Toen gaf Willem den Graafiet hen deze raad zeggende: “ Wilt gij werkelijk goede rechtsen zijn, bestrijdt dan het communisme te vuur en te zwaard, desnoods over de ruggen der proletariërs, ga heen en tracht de Berlijnse muur te slechten. Toen gingen de rechtsen heen daar zij dit niet konden.....

Toen riep Willem de linksen tot zich en sprak tot hen aldus: “Ach mijne kinderen, daar ik voor uw standpunt geen begrip heb, maar gij uw volle verstand hebt, en ik u als eervolle burgers van dit land beschouw, en uw vasthoudendheid bij mij respect afdwingt, wil toch ter wille van uw broeders en zusters, de gematigden alzo niet meer handelen”. Toen antwoordden zij hun vader zeggende: O vader, zijn wij niet geroepen om onze overtuiging overal te verbreiden? , Is deze kapitalistische samenleving niet geheel verrot?, Worden de rijken niet steeds rijker en de armen steeds armer, is niet al het wapentuig dat zich op deze aarde bevindt

²⁵ De schrijver refereert aan de disputen uit de tachtiger jaren over o.a. de plaatsing van kruisraketten op Nederlands grondgebied, een tijd waarin de koude oorlog nog in alle hevigheid woedde en in onze familie tot grote verdeeldheid aanleiding was.

overbodig?, Communistische vrede is toch ook vrede?”. Toen gaf Willem hen deze raad zeggende: ”wilt gij werkelijk goede linksen zijn, verkoop al uw bezittingen die gij u in dit kapitalistische land hebt verworven en geef deze aan een linkse instelling naar eigen goeddunken, graaf u een kuil nabij Woensdrecht en bewoont die!! ”Toen gingen de linksen heen daar zij dit niet wilden....Zo werd er door de tussenkomst van Willem den Graafiet niet meer getwist tussen de rechtsen en de linksen tot op de huidige dag.

Toen Willem den Graafiet de leeftijd van 65 jaar bereikte en het in dit land gebruikelijk is om op deze leeftijd zijne arbeid te beëindigen, zo geschiedde het dat ook Willem zijn werk als begrafenisbedienaar neerlegde en zijn have te gelde maakte, en voor tijdverdrijf zich kleinvee, geiten mitsgaders enkele schapen verwierf, en zich toelagde op het fokken van deze. En het ging Willem den Graafiet wel en alles wat hij in deze ondernam gelukte.

Na die dagen nu werd Willem den Graafiet door grote rampspoed getroffen daar zijne vrouw Elizabeth ongeneeslijk ziek werd, totdat zij van hem werd weg genomen, en het verdriet van Willem was groot, ja zéér groot, een groter verdriet als dit heeft Willem niet gekend tot op de huidige dag. Toen was hij gedachtig hetgeen de Psalmist schreef: “Mijne ziel door rouw bezweken, kwijnt als het gras in dorre streken, ik heb in mijn ellend vergeten mijn normale spijs te eten” en “ik gelijk in t’eenzaam kwijnen aan de roerdomp der woestijnen , aan de steenuil in de wouden waar geen mensen zich onthouden”.? Toen hij nu na verloop van tijd tot redelijke bezinning kwam sprak Willem bij zichzelf: “Kom laat mij de zegeningen tellen die mij nog zijn gebleven, heb ik nog niet elf nakomelingen en vele aangetrouwden voor wie ik een vader ben en ben ik niet recht van lijf en leden en nog vlug ter been, ja laat ik mij nog meer toelaggen op het fokken van kleinvee, opdat ik niet geheel ten onder ga aan tabak en bedwelmende drank”.

En zo geschiedde het dat Willem al zijn tijd wijdde aan het fokken en onderhouden van geiten en behaalde lauwerkrans na lauwerkrans²⁶ ja, er werd te dien dage geen betere bok gevonden in het gansche land als bij Willem den Graafiet²⁷. Toen nu enkele mannen (nietswaardige lieden) van “De Bron”²⁸ het succes van Willem den Graafiet zagen, murmureerden en morden zij onder elkander en waren vol van afgunst. Toen nu hun geiten bronstig werden, waren zij ontrouw aan “De Bron” en wendden zich naar andere, vreemde bokken aan de overzijde der rivier, doch toen hun geiten jongen wierpen en zij het slechte resultaat van hun overspelig gedrag zagen, kwamen zij niet tot inkeer en sloegen de wijze raad van Willem den Graafiet in de wind. Toen trachtten die lieden met valse beschuldigingen Willem den Graafiet van zijn troon te stoten²⁹. Doch Willem doorzag hun snode plannen en liet hun sneven op hun eigen valse beweringen. Dit alles mishagde Willem den Graafiet ten zeerste, doch hij liet hen dat niet bemerken. Zo was Willem den Graafiet in hoog aanzien bij allen die kleinvee fokten in het gansche land en hij werd alom geprezen om zijn grote kennis en was ook een graag geziene beoordelaar op vele keuringen van kleinvee.

Het overige van de geschiedenissen van Willem den Graafiet, zijn dappere daden, hoe hij in de jaren van de Deutsche bezetting in het geheim berichten beluisterde en deze doorgaf, hoe hij na de oorlog zich vrijmaakte van het synodale juk³⁰, hoe hij in latere jaren³¹, om der

²⁶ Op de keuringen van de geitenfokvereniging.

²⁷ De geur van de bok was al even bekend, zo niet berucht, hetgeen de niet bepaald complimenteuzen bijnaam “Wim de stinkbok” opleverde.

²⁸ Dat is de geitenfokvereniging “De Melkbron” waarin vele geitenfokkers verenigd zijn.

²⁹ Bedoeld is hem van de troon te stoten als voorzitter van de geitenfokvereniging.

³⁰ En dus Gereformeerd Vrijgemaakt werd –ook wel bekend als “artikel 31” Hier zien we iets van dezelfde onverzettelijkheid die ook de grootvader van Willem den Graafiet, Wim de Graaf, destijds kenmerkte toen hij weigerde op de zondag de molen te malen. Zie hiervoor het artikel “De zondagsmolenaar” van J. de Graaf 3^e jaargang no 4 oktober 2001.

³¹ Bedoeld de jaren zestig

gerechtigheid wille, hoewel hij een Telderiaan³² was, toch niet hun zijde koos, zijn grote kennis in talloze zaken, zijn grote mensenkennis, hoe hij nog steeds in hoog aanzien staat bij vele kleinvee fokkers, maar ook zijn tekortkomingen, zijn zonden en gebreken, zijn deze niet beschreven in de harten van zijner nakomelingen?
Het getal nu zijner jaren is 76³³, hij leeft temidden zijner kinderen en kleinkinderen in redelijke welstand tot op de huidige dag.

³² Een Telderiaan is iemand die sympathiseert met de opvattingen van de vrijgemaakte Ds Telder uit Breda die de "zielenslaap" van de gelovigen leerde.

³³ Dat was in 1986. Willem den Graafiet is in 2003 tot zijn voorvaderen vergaderd, op de leeftijd van 92 jaar. Hij wacht nu op de wederopstanding van de doden.